

ATL TEMA

#Skyddsutrustning

Inte tillräckligt skyddad



Varsågod – en utgåva exklusivt för ATLs prenumeranter

Den skyddsutrustning som ska användas i samband med hantering av växtskyddsmedel fungerar inte som den borde, enligt franska forskare. ATLs reporter i Frankrike, **Anna Trenning-Himmelsbach**, har träffat lantbrukaren François Lespagnol.

Ansvarig utgivare: Annika R Hermanrud
annika.r.hermanrud@lrfmedia.se
Artiklarna i den här specialutgåvan har tidigare publicerats i ATL och på www.atl.nu under Xxxxx.



Lantbrukaren François Lespagnol i Sillegny i nordöstra Frankrike tycker ofta att det är för krångligt med rätt utrustning.

Foto: Anna Trenning-Himmelsbach

”Den här borde jag ha på mig”

François Lespagnol plockar fram en overall ur en lucka längst bak på maskinen.

– Den här borde jag ha på mig. Men det är för krångligt. Jag skulle behöva byta kläder tio gånger om dagen när jag behandlar, säger han.

I verkliga livet är det ofta svårare att skydda sig vid användningen av växtskyddsmedel och andra kemikalier än vad som framgår av rekommendationer och bruksanvisningar. Utrustningen är till exempel inte alltid anpassad efter hur saker och ting går till i praktiken.

Det anser två franska forskare. Sedan drygt tjugo år tillbaka gör de fältstudier för att iaktta och på olika sätt mäta hur exponerade lantbrukare kan vara vid olika moment i arbetet.

Blev förvånade

Isabelle Baldi, professor i yrkesmedicin vid Universitetet i Bordeaux, säger att hon och hennes kollega Pierre Lebailly blev förvånade över vad de kunde konstatera när de startade studien Pestexpo.

– Vi var inte säkra på att vi skulle hitta någonting. Men vi upptäckte att vissa separata moment under behandlingen aldrig hade undersökts ordentligt. Till exempel vad som händer vid rengöringen av maskinerna efter behandlingen. Det visade sig vara det moment under dagen då lantbru-



François Lespagnol visar upp skyddsoverallen det är meningen att han ska använda.

Foto: Anna Trenning-Himmelsbach

karna kunde vara som mest utsatta, trots att det ofta bara tar 15–20 minuter och trots att substansen då är mycket utspädd.

Isabelle Baldi säger att problemen till stora delar är desamma i dag som för 20 år sedan. Det är fortfarande svårt att vara helt skyddad både när produkten ska blandas och därefter vid spridningen.

– Maskinen kan till exempel krångla och man måste gå ut för att rätta till någonting.

Hög exponering även efteråt

De franska forskarna har också upptäckt att exponeringen för växtskyddsmedlen är hög även efter besprutningen.

– Utsattheten kan vara betydligt högre flera dagar efteråt än under själva behandlingen, säger Isabelle Baldi.

Hon säger också att vissa riktlinjer vid användningen utgår från ideala väderförhållanden, till exempel att det inte ska regna.

Men det grundläggande problemet är enligt de franska forskarna att ett alltför stort ansvar för skyddet ligger på den enskilda lantbrukaren. Så var det när de inledde sin studie och det förhållandet har inte förändrats, säger de, även om medvetenheten bland lantbrukarna om att de själva kan ta skada av kemikalierna har ökat.

François Lespagnol, som ATL besöker, ingår inte själv i studien men visar gärna hur det går till när han ska behandla. Han berättar att han inte alls skyddade sig när han tog över gården 1984.

– Jämfört med i dag är det som natt och dag. När jag bör-





jade spred vi medlen med ansiktet vänt mot vinden och när det blev stopp i ett rör kunde jag blåsa i det med munnen. Näsan rann ofta, berättar han.

Nordöstra Frankrike

Gården ligger i utkanten av den lilla byn Sillegny i nordöstra Frankrike, som med sina 550 invånare framför allt är känd för kyrkan vars väggar är täckta av målningar från 1500-talet. Enligt historieböckerna undgick samhället med nöd och näppe svenska soldaters härjningar i trakten under trettioåriga kriget.

I dag är François Lespagnol 58 år och driver gården tillsammans med sin fru Michèle. Paret har två anställda och verksamheten omfattar 330 hektar. De odlar mest raps, vete och korn men sedan några år tillbaka också solros, majs och vall i form av hundäxing.

30 hektar används som betesmark för gårdens två tjuvar och 35 kor av rasen charolais, som går utomhus sju månader om året. Vid infarten ligger en liten hönsgård och på en skylt kan man läsa att det också går att köpa färska ägg på plats. Paret hyr dessutom ut delar av en imponerande maskinpark som de äger tillsammans med en kollega.

Självgående spruta

Vid tiden för ATLs besök används den självgående sprutan på 42 meter för gödslingen av åkrarna.

François Lespagnol berättar att han senare under våren kommer att använda den för att behandla veteodlingarna med en fungicid.

I augusti sprutar han rapsodlingarna flera gånger och senare under hösten är det veteodlingarnas tur.

På håll syns gula fläckar här och var på åkrarna. Det är gulskålar som drar till sig rapsjordloppor och därmed signalerar när insektstrycket ökar.

– I dag behandlar vi i högre grad när det verkligen behövs, säger François Lespagnol.

Han plockar fram en burk ammoniak.

– Det här är det farligaste momentet, säger han och sät-



Lantbrukaren François Lespagnol i Sillegny i nordöstra Frankrike fyller på växtskyddsmedel i sin självgående spruta.

Foto: Anna Trenning-Himmelsbach





ter på sig skyddsmask och handskar innan han håller pulvret i behållaren på sidan av maskinen och fyller på med vatten.

Runt millennieskiftet var hans användning av växtskyddsmedel som störst, säger han. Sedan dess har den stegvis minskat. Nu får han regelbundet råd från den regionala jordbrukskammaren om hur han kan minska användningen.

Minst giftiga alternativet

Rotationen av grödor har ökat och paret har nyligen investerat i flera maskiner för mekanisk ogräsbekämpning. GPS-tekniken gör också att han kan minska kemikalie-mängderna.

– Med tanke på min och mina anställdas hälsa använder jag alltid det minst giftiga alternativet. Och sedan fyra år tillbaka använder vi inga dödskallemärkta produkter.

Precis som i Sverige är det obligatoriskt att gå en kurs för att bli behörig att använda pesticider. Den organiseras av den regionala jordbrukskammaren och François Lespagnol berättar att han måste göra om provet vart femte år.

Det är också han som är ansvarig för att de anställda ska bära den skyddsutrustning de ska ha. Men själv låter han alltså skyddsoverallen bli liggande i luckan bak på maskinen.

Hans fru Michèle Lespagnol säger att ett problem med overallerna, utöver att de kan bli för varma och är krångliga att dra på och av, är att de drar till sig omgivningens blickar.

– Stan flyttar ut på landet. Och de nyinflyttade känner inte till hur vi arbetar, säger hon.

Forskaren Isabelle Baldi säger samma sak: en del lantbrukare undviker att ”klä ut sig till astronauter” för att slippa reaktioner från omkringboende.

– Om de inte använder skyddsutrustningen när de behandlar väcker de mindre uppmärksamhet, säger hon.

Men även om lantbrukarna i dag oftare än tidigare använder individuell skyddsutrustning när de sprutar är det



François Lespagnol.

Fakta. François Lespagnol

Ålder: 58 år.

Verksamhet: Driver tillsammans med sin fru Michèle en gård i Sillegny i nordöstra Frankrike. Bedriver odling, köttproduktion samt entreprenadstjänster i form av markarbete. Hyr även ut delar av sin maskinpark, som de samäger med en annan lantbrukare, till kolleger i området.

Antal anställda: Två.

Areal: Gården omfattar totalt 330 hektar, av vilka 300 hektar är odlingsmark för raps, vete, korn, solros, majs och vall. Resten är betesmark.

Antal djur: Köttproduktion med 35 kor och två tju-rar av rasen charolais. Har även höns och säljer ägg på plats.



Anslag som visar att här lagras växtskyddsmedel.



Skyddsoverallen får oftast ligga kvar i maskinen, oanvänd.





inte säkert att de använder dem vid senare tillfällen. Särskilt inte när det är varmt, förklarar Isabelle Baldi.

Det är inte heller säkert att overallerna är anpassade efter de medel som används, visar en studie som gjordes för några år sedan av en annan fransk forskare, Alain Garriou. Han är ergonom och testade en rad vanligt förekommande skyddskläders genomtränglighet, permeabilitet.

Det visade sig att vissa kemikalier gick rakt igenom kläderna. Studien ledde till att tillverkarna av växtskyddsmedel i dag måste ange vilken klädsel som ska användas för vilket medel.

– Men skyddsutrustningen kan ibland ge en falsk säkerhet. Man kan till exempel smittas av en använd utrustning, säger Isabelle Baldi.

Borde fokusera på substanserna

I stället för att fundera över vilken utrustning lantbrukarna bär borde riskbedömningarna av ett medel göras utifrån verkligheten, menar hon. Eftersom det är känt att skyddsutrustningen inte används regelbundet, eller används fel anser hon att man borde förbjuda eller byta ut de substanser som är för giftiga. Generellt sett bör skyddsutrustningen vara den sista delen i en förebyggande kedja, framhåller Isabelle Baldi.

Hon och forskarkollegan Pierre Lebailly anser att myndigheterna både på nationell och europeisk nivå är för flata gentemot industrin när de ger försäljningstillstånd och utarbetar riktlinjer.

– Det finns en närhet mellan tillverkarna av pesticider och myndigheterna som godkänner dem. Myndigheterna baserar sig ofta på industrins egna uppgifter, trots att dessa inte har gjorts av oberoende forskare, säger Pierre Lebailly.

Han är epidemiolog vid universitetet Caen-Normandie och leder tillsammans med Isabelle Baldi utöver studien Pestexpo också en av världens största kohortstudier, Agrican, som följer hälsotillståndet hos hundratusentals personer som arbetar inom lantbruket i Frankrike.

Medellivslängden bland dem som driver lantbruk är ge-

Fakta. Pestexpo och Agrican

- Pestexpo står för pesticider och exponering. Forskarna gör fältstudier för att undersöka under vilka moment i arbetet som lantbrukare är särskilt utsatta när de använder växtskyddsmedel och andra pesticider.
- Forskarna har bland annat funnit att risken för att exponeras ökar vid blandningen av substanser och vid rengöring av maskiner och material men också under själva behandlingen – till exempel när maskiner krånglar – och även vid skörden av grödorna. Drygt 400 franska lantbrukare har hittills deltagit i studien.
- Pestexpo leds av Pierre Lebailly, epidemiolog, och Isabelle Baldi, specialist på yrkesmedicin. De ansvarar också för världens största kohortstudie av förekomster av sjukdomar hos jordbrukare: Agrican, det vill säga agriculture (jordbruk) och cancer.
- Studien stöds bland annat av flera offentliga forskningsinstitut och den franska jordbrukskassan.
- Denna kohortstudie startade 2000 och omfattar

180 000 personer som arbetar eller har arbetat inom jordbrukssektorn i Frankrike. Målet är att ta reda på vilka sjukdomar som är vanligare inom gruppen jämfört med befolkningen i övrigt. Forskarna försöker också i detalj ta reda på vilka jordbruksaktiviteter som kan medföra särskilda risker.

- Hittills visar studien bland annat att flera cancerformer är vanligare hos lantbrukare som använder pesticider än hos befolkningen som helhet.
- Prostatacancer är till exempel 3 procent vanligare hos lantbrukare i gemen än i befolkningen i övrigt och särskilt ofta förekommande bland uppfödare av nötkreatur och grisar som använder pesticider.
- Agrican ingår i sin tur i AgricoH, ett internationellt nätverk av kohortstudier av jordbrukare i 13 länder: Australien, Brasilien, Chile, Costa Rica, Danmark, Frankrike, Norge, Nya Zeeland, Storbritannien, Sydafrika, Sydkorea, Uganda och USA.

Med tanke på min och mina anställdas hälsa använder jag alltid det minst giftiga alternativet. Och sedan fyra år tillbaka använder vi inga dödskallemärkta produkter.

François Lespagnol, lantbrukare
i Sillegny i nordöstra Frankrike.





nerellt sett högre än hos befolkningen i övrigt. Detta förklaras bland annat av att äldre lantbrukare röker mer sällan än andra invånare.

Den längre livslängden gäller däremot inte anställda inom lantbruket och enligt Pierre Lebailly närmar sig också yngre lantbrukare andra invånares livsmönster, bland annat vad gäller tobakskonsumtionen.

Oavsett vilket drabbas kåren oftare av vissa sjukdomar, bland annat prostatacancer. Enligt de resultat som Agri-canstudien hittills har visat är flera cancerformer vanliga hos de lantbrukare som använder växtskyddsmedel.

Forskning behövs

Pierre Lebailly efterlyser betydligt mer medel för att kunna bedriva oberoende forskning inom det här känsliga området.

– Jag önskar att det fanns starkare band mellan de akademiska studier som existerar och de tillstånd som ges. Det är komplicerat att arbeta med forskning som berör pesticider eftersom vi riskerar att bli attackerade av industrins lobbyorganisationer, säger han.

Han skulle också vilja att myndigheterna utövade mer påtryckningar på tillverkarna för att de ska utveckla fler tekniska hjälpmedel, maskiner och andra redskap som är anpassade efter verkligheten. Som exempel nämner han utformningen av sådana enkla saker som behållare för påfyllning.

Överhuvudtaget behöver lantbrukarna mer stöd både i form av teknik och rådgivning för att kunna minska användningen av kemikalier, anser han.

– Lantbrukarna har blivit mer medvetna om farorna. Men det finns också en uppfattning hos vissa aktörer inom sektorn att riskerna tillhör det förgångna och att allt nu är under kontroll, säger Pierre Lebailly.

Anna Trenning-Himmelsbach

ATLs reporter i Frankrike
010-184 40 91 red@atl.nu



Fakta. Minskad försäljning av cancerframkallande växtskyddsmedel

- 2020 såldes 44 036 ton pesticider i Frankrike, vilket motsvarar 4,3 kilo per odlad hektar.
- Enligt det franska jordbruksdepartementet var det en minskning med 20 procent jämfört med det årliga genomsnittet för 2012–2017.
- Försäljningen av preparat som klassas som cancerframkallande minskade med 93 procent mellan 2016 och 2020.
- På grund av striktare regler uppskattas försäljningen av glyfosat ha minskat.

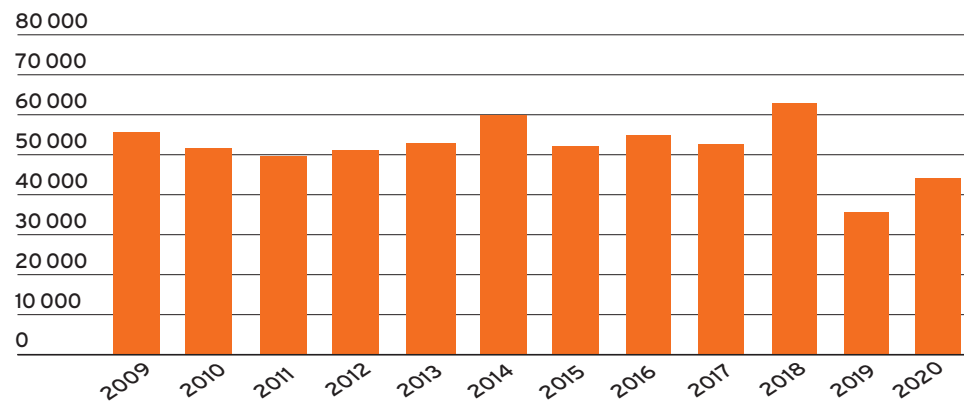
Några av François och Michèle Lespagnols charolaisdjur.

Foto: Anna Trenning-Himmelsbach



Försäljning av växtskyddsmedel i Frankrike

Total försäljning av växtskyddsmedel (aktiva substanser) för konventionellt jordbruk 2009-2020, ton.

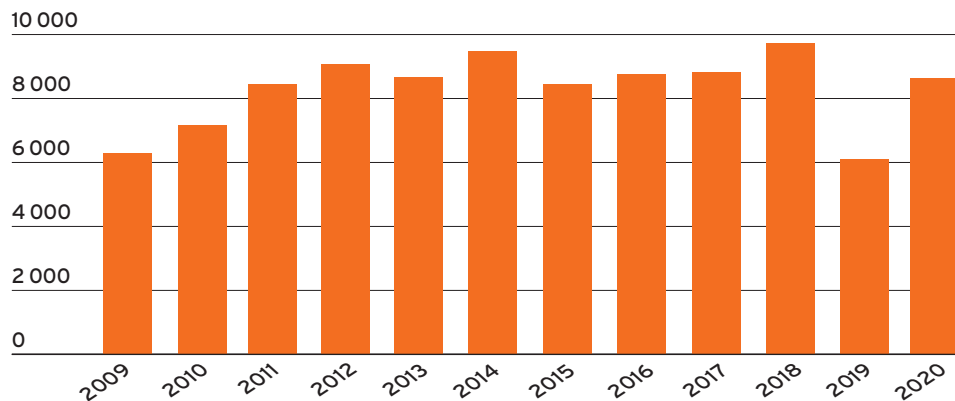


Källa: BNVD, franska miljödepartementet

GRAFIK: EMMA TÖRNVIST, LRF MEDIA

Försäljning av glyfosat i Frankrike

Total försäljning av glyfosat 2009-2020, ton.



”Tilltron till myndigheterna är större i Sverige”

De problem kring skyddsutrustning som studerats i Frankrike finns rimligen också i Sverige, säger Maria Dalin på Arbetsmiljöverket.

Hon är mikrobiolog, handläggare vid Arbetsmiljöverket och har arbetat mycket med arbetsmiljörisker inom lantbruket. Hon betonar att det finns skillnader mellan Frankrike och Sverige som påverkar exponeringen för bekämpningsmedel.

– I Sverige är det förstås inte lika varmt och vi har heller inte lika stora problem med insekter som i södra Frankrike. Dessutom har vi sannolikt större tilltro till myndigheterna och följer oftare rekommendationer.

”Märkligt godkännande”

Maria Dalin har svårt att uttala sig om eventuella påtryckningar från industrin på myndigheter när det gäller försäljningstillstånd av preparat. Men hon berättar att hon nyligen deltog i ett möte hos Kemikalieinspektionen där diskussionen rörde godkännandet av ett preparat som kräver att lantbrukaren använder skyddsutrustning i över en månad på ett fält som har behandlats.

– Det är märkligt att man godkänner medel som kräver en så lång tid av skydd, säger hon.



Maria Dalin, Arbetsmiljöverket.

Även om de allra flesta lantbrukare använder skyddsutrustning i dag vet vi inte hur god kvaliteten är på den.

En av de rekommendationer som Arbetsmiljöverket ger lantbrukare vid användning av pesticider är att använda andningsskydd som har partikelfilter och kolfilter. Maria Dalin betonar också vikten av att använda ett kraftigt förkläde när man blandar en lösning.

Dubbla handskar

För att skydda händerna, som är särskilt utsatta, bör man använda dubbla handskar: en tunn bomullsvante och däröver en skyddshandske av nitrilgummi.

Maria Dalin säger att det också är viktigt att använda skyddskläder om hytten på traktorn inte är helt tät.

– Även om de allra flesta lantbrukare använder skyddsutrustning i dag vet vi inte hur god kvaliteten är på den. Det handlar inte bara om materialet utan också om hur ofta man byter skyddsutrustning, hur man förvarar den och hur man gör sig av med den.



Anna Trenning-Himmelsbach

ATLs reporter i Frankrike

Du är väl prenumerant?

Om du prenumererar på papperstidningen har du gratis tillgång till hela vårt digitala utbud.

Tidning + ATL digital kostar 249 kronor/månad.

Gå in på www.atl.nu/prenumerera och beställ i dag!